

Higien'a si Scol'a,

FOIA

pentru

Sanetate, morbi, educatiune si instructiune.

Iuliu Nr. 7. 1877.	Ese in Temisiora odata intr'o luna 1 cola. Pretiulu pe unu anu 2 fl., pe $\frac{1}{2}$ anu 1 fl. Pentru strainetate 3 fl. pe unu anu. Se póte prenumera mai usioru prin asemnate postali la redactiune.	Anulu alu doilea.
--------------------------	---	----------------------

Votiv'a Tabla.

„Acést'a dice Domnulu: scótetii apa intru veselia, din isvórale mantuirii, si vei dice in dio'a acea: laudati pre Domnulu, chiamati numele lui: vestiti intru némuri mărirea lui: aducetive aminte, ca inaltu este numele lui: cantati numele Domnului, ca lucruri inalte au facutu: vestiti aceste preste totu pamentulu, bucurativa si ve veseliti, cei ce locuiti in sionu: ca sau inaltiatu santulu lui Israel in midiloceulu teu“.

Din proroci'a Isaiei.

Aparatulu sanativu.

Ap'a.

a) Intrebuintiarea esterna a apei.

1. Bai'a séu scald'a intréga. Intre regulele, ce suntu de a se observá in generalu la. acesta scalda, este mai de insemnatu aceea, cá se nu intramu in apa cu corpulu esiofatu séu ostenitu, inse cu atatu mai pucinu cu corpulu rece. Acést'a baia se intrebuintia mai alesu de cei sanetosi var'a in riuri, lacuri si mari pentru spalarea si recorirea corpului, multi le intrebuintia si in vane, ce e de prisosu, unde se afla riuri. Cei bolnaviciosi séu in adeveru bolnavi nu au lipsa de astfelu de bai. — Daca dara cineva merge o cale mai indelungata pana la locul de scalda ajungandu acolo, are se sté bine invaluitu, catu se pote in sóre, cá se se stempere sangele si se se misca mai incetu plumanii si anim'a, daru nici de cum, cá se se recorésca, cum se cam obicinuescu omenii a face desbracanduse de vestminte si asteptendu asia stempararea sangelui. Ace-

st'a este celu mai siguru midilocu a se reci, si detrage apei cea mai mare parte binefacatoriulu si recoritoriulu efectu, din contra nici candu nu ne vomu reci daca vomu intrá in apa cu corpulu caldu, bá si ferbinte si vomu remané in ea numai vreocateva secunde, — omenii cu congestiuni catre capu, cu batere de anima, cu plumani defectuosi au se se pazésca de astfeliu de scalda, caci le póte fi periculósa.

Regulele dara, ce au se fia pazite la intrebuintiarea scaldei, suntu urmatoriele.

1. Se intramu in apa cu corpulu caldu, inse nu esiofatu. — Candu e corpulu esiofatu se asteptamu bine invaluiti in vestminte si in sóre 5—10 minute.

2. Se ne desbracamuu iute si se intramu de odatu in apa cufundandu corpulu intregu. In scalda se ne miscamu pururea — inotamu — cufundandu corpulu séu spalandulu cu apa mai de multe ori.

3. Catu avemu se ramanemu in apa, ne arata simtiulu instinctivu placutu. Simtiendu cea mai mica recéla ori fiori, de loru se esimu din apa.

4. Dupa scalda se trecamu ap'a in pele cu manele séu se stamu in aeru cu sóre, pana ce se absórbe ap'a séu se evaporeze pe pelea nostra. — Spre scopulu acest'a este mai bine, a esi din scalda desu si umblá in aeru si sóre — pre catu concede cuvinti'a, goi — apoi éراسi a intrá in scalda.

5. Durarea umblarei in aeru si sóre are se se indrepte éراسi dupa simtiulu instinctivu placutu.

6. Dupa ce ne amu scaldatu destulu, avemu se frecamu corpulu cu palmele, apoi se ne imbracamuu iute si prin mergere ori lucrare se cautamu a ne incaldi éراسi. Si pana nu intra éراسi caldur'a, se nu bemu apa.

7. Daca cineva aru voi a repeti scald'a, apoi are se ingrijasca, cá actiunea scaldei de mai nainte, adeca recél'a, ostential'a, fómea se fia delaturate.

8. Nici odata se nu ne scaldamu putienu nainte de mancare; éراسi dupa mancare la 3—4 óre.

Actiunea séu lucrarea scaldei reci asupra organismului viu, este incincita a) un'a subtietoria de succuri, solvitoria; b) un'a aternatoria dela gasulu carbonicu, blandu inviatoria; c) un'a recoritoria; d) un'a detragatoria de electricitate; e) un'a mehanica. — Aicea avemu mai cu séma se ne ocupamu de doue actiuni ale apei reci, adeca de actiunea primaria si secundaria, spre chiarificare servésca urmatoriele siruri.

Cum devine apa rece in nemidilocitu cón tactu cu corpulu caldu, ea ii detrage o parte a caldurei naturali si prin acést'a casiuna o descrescere a activitatii nerviloru si miciorarea simtiului. Musichii si tote vasale se

contragu, sangele se micșioreșe momentanu către partea concernintă și se măreșce revarsarea, lui către partile din lăintru.

Secretiunea pelei, ce urmeze necurmatu, se impucineze și pentru aceea ea se măreșce în lăintru și tote aceste aparițiuni se arată cu atatu mai tare, cu catu mai multu și mai generalminte va remané ap'a rece în contactu-cu trupulu. — Astfelu apare antaia actiune a apei reci în priviintă a harmoniculu eculibriu alu corpulu omenescu la începutu că un'a conturbatoria, înse și organismulu întregu caută numai decatu a restitui acestu eculibriu și întru adevėru elu și face acéș'a, dacă minunat'a putere a vieții și a sustinerii, ce jace în elu, este destulu de tare.

Dăpa ce recel'a înceta a lucră, sangele și succurile se reintorc din partile interne cu mai mare putere, vigorea muscularia e mai tare, pulsulu mai plinu, vasele capilari mai respandite, pelea se rosiesce, și perderea caldurei nu numai că se restituie deplinu, ci caldur'a corpulu se mai măreșce. Urmarile acestora este unu simțiu de putere întaritu și o observabila simțiere a sanetății, precum și peste totu redicat'a activitate a corpulu și a spiretulu. — Acéș'a este asia binefacatoria lucrare postuma a apei reci, care, dacă privimu aci activitatea corpulu, o numimu cōtra-lucrare ori mai bine reacțiune.

Ambele aceste actiuni se potu asemenă unui atacu și unei defensiuni. Organismulu omenescu este înse expus neconțenitu unui asemene atacu a lumii esterne și se nisuesce a se apară în contr'a lui. Dacă nu e cumva acestu atacu relativminte prē tare și anume acel'a a apei reci nu dureze lungu timpu, apoi prin acéșta aparare se exercēze și invertosiescu nunumai poterile corpulu, ci prin țimporan'a aplicare a apei reci, adeva prin scald'a ori spalarea corpulu întregu dimineatia, castigamu o mai accelerata circulațiune a sangelu și a sucuriloru, imultite escretiuni, micșiorate iritabilitati și percepțiuni pentru impresiunile esterne, cu unu cuventu o sanetate mai buna. Caci dacă organismulu țiene acéș'a reacțiune mai deșu și invingatoriu, se formeze în elu o capacitate spre mai veloce și usiora repetire a ei, și prin mai mare capacitate de reacțiune, ce se pōte numi și invertosire, se castiga și o mai puternica formare a țieseturiloru și o mai vertos'a eșecutare a funcțiuneloru organice.

Dăpa acéș'a dechiaratiune este usioru de a pricepe, ca unde intentata reacțiune nu succede de plinu, pentru ca actiunea frigulu a fostu neamesurata și falsa, trebue se se nască morbi ori cei presenti se se înreutatiescā, pentru aceea cu totu dreptulu se pōte dice, ca delă adevėrat'a deosebire, judecata și cumpanire a ambeloru actiuni a apei reci, aterna fundamentulu unei cure hidriatice pline de succesu.

Cuventulu rece, frigu are la apa fatie cū corpulu omenescu o scara însemnata de graduri. Mai rece că 0° R. e ghiatia, în susu peste

O pana ce ajunge gradulu caldurei sangelui nostru adeca pana la 30° R. se numesce de comunu rece, daca trece peste acestu gradu, calda.

In hidriatica se numesce ap'a rece pana la 10° R.; dela 10°—20° R. stemperata, éra peste 20° R. calda. La cur'a hidriatica este bine de bagatu séma, ca ap'a trebuie se fia pururea prospeta, fresca si dupa cum avemu lipsa de graduri de recéla, o stemperamu cu apa ferbinte intr'a atata in catu cere trebuinti'a, cá se avemu gradulu recerutu. D. E. daca aru fi ap'a de 8° R. si noi amu avé trebuintia de apa cu 15° R. atunci punemu apa ferbinte atata in ap'a rece, pana ce ajunge gradulu 15. — Apa ferbinte se pune din aceea cauza, cá se nu vina multa.

Scald'a plina a fostu obicinuita la poporale orientali mai cu séma la Evrei. Botesarea séu cufundarea in ap'a Jordanului esecutata de Joanu, prin care se mantuiiau omenii de lepra si de alte bóle, ne da dovedi destule despre acést'a. Si proroculu Isai'a in entusiasmulu seu, striga: asia dice Domnulu: scótetii apa intru veselia, din isvórale mantuirei“ caci scia, cá cei ce beu apa curata si se spala in ea, se mantuescu de bóle si in sensu metaforicu si de pecate, caci unde ne trebuie mai mare pecatu de catu ce e ból'a?

Precum amu aratatu mai susu, acestu feliu de scalda se intrebuintieze raru la cura, ci numai de cei sanetosi in riuri, mari si lacuri. Candu lipsescu riuurile se póte intrebuintiá acasa in o vana, de care acuma se afla in abundantia atatu de lemnu cutu si de metalu. Acést'a se pune var'a in gradina in aeru liberu, unde bate sórele si se umple cu apa. Candu vremu se ne scaldamu in ea, pazimu tóte regulele mai susu aratate ne moiamu iute, udamu bine capulu, ne frecamu si apoi esimu la sóre, dupa ce ne incaldimu, intramu erasi in scalda, si acést'a repetimu pana ce simtimu placere. De s'aru aratá cele mai mici fiori de locu ne stergemu si imbracamur si apoi cautamu a ne incaldi prin umblare ori lucru.

2. Semicupiulu séu bai'a de diu metate. Acest'a ne da cea mai insemnata forma de aplicarea apei, fiindu ca ea se usita multifarie in bole acute cá si in bóle cronice. — In bóle acute — friguri si inflamatiuni — lucra elu generalminte odata recorindu prin urmare impaciuitoriu asupra vietii sangelui escitate, altadata derivendu de din susu in diosu si astfeliu detrage sangele dela organele mai susu statatorie, catre cele de diosu adeca catre picioare. Trecandu peste actiunea lui generalminte recortoria de lupt'a friguriloru, vedemu la semicupiu si actiunea derivativa favoritoria procesulu morbosu. In morburu febrili cu inflamatiunea creieriloru, a plumaniloru s. a. in cari natur'a corporala cauta a separá materiile bolnaviciose in concernintele morbosu atacatele organe, se face pentru sanare o problema intetitoria, a strapune focariulu luptei sana-

tive catu se pôte de iute, vré se dica prin suscitarea intregi activitati a sangelui a efectui catu de cu grab'a lapadarea afara a materiilor conditionatorie de morbu.

Semicupiulu trebuie dara din caus'a acést'a se se arate si in aceste si alte asemené morburi forte priinciosu, pentru ca esercindu actiunea sa in modu intensivu regulandu asupra rivului de sange, abate pericolulu dela organele nobile prin derivarea sangelui.

Semicupiulu se intrebuintia si in bóle cronice si inca in modu eminentu, caci numai prin elu ni se da potinti'a de a produce friguri artificiose, fara de care nu se potu vindecá bólele cronice. Amu vediutu in altu locu alu foei nostre cum a strigatu unu medicu: „datimu potinti'a de a produce friguri artificiose, si eu voiu saná toti morbi cronici.“ Si aicea vine intrebuintiarea lui atatu din actiunea lui suscitatória si activatoria de metamorfosa, catu si din actiunea lui derivatoria, si pentru insusirea lui de preurma se intrebuintia si in acei morbi cronici, cari se manifesteaza cu congestiuni catre capu d. e. la hemoroidi.

Elu i'si capata predicatu de impaciutoriu“ candu se intrebuintia in acei morbi, in cari este de a se lucrá impaciutoriu asupra redicetei activitati de viatia a sangelui si a nerviloru. In bóle nervóse iritative lucra semicupiulu pentru aceea impacinatoriu, pentru ca odata cara sangele dela capu si a doóra pentru ea detrage dela corpu electricitatea, ce nu a devenitu descartata in elu.

Pentru semicupiulu se cere o vana mai scunda, in necesitate si o tróca, in caré se pune apa curáta prospeta in naltime de 4—8 policari (10,536—21,072 decimetri). In acestu vasu intra pacientulu golu dupa ce sia recoritu capulu si peptulu cu apa si siedindu in apa isi spala elu incetu partea corpului de desupra, pana candu altulu séu'mai bine altii ii fréca bine manele si picioarele. Acést'a frecare a maneloru si picioroloru se nu se neglige cumva din aceea cauza, pentru ca o mare parte a succesului bunu aterna dela ea, ba pôte ca saru efectui si altu resultatu cu totul contrariu, de catu acél'a, ce lamu asteptá dela acést'a scalda.

Ap'a spre acestu scopu are se fia dela 22—18° R. adeca dupa cum va fi sensibilitatea la patienti. La cei sensibili mai calduti 22° la cei mai dedati si mai putienu sensibili de 18° R.

Durarea ei in morbi acuti se intinde dela 1—2 minute; la friguri mai crancene de regula mai lungu, fiindu ca aci avemu se asteptamu, pana ce se potolesce ferbintial'a si se domolescu simptomele friguriloru. In morbi cronici se pote estinde pana la 5 minute.

3. Spalarea se esecuta mai comodu in modulu urmatoriu. Dimineati'a candu esimu din asternutu, ne desbracam iute de camesi, avendu gatitu unu lavoru mare seu o vana de siedintu cu apa pe unu scaunu

pusu de supra unei rogojine, cá se nu se ude podelele, apoi spalamu capulu, grumadiulu, peptulu si subsiorele una dupa alta; dupa ceea spalamu manele apoi picioarele pana la cópse punendule in lucru ori vana, in fine siedemu in lucru ori vana si spalamu bine folele, spatele si crucilę; daca e cu potintia apoi e bine a mai torná vreo 2 cupe de apa peste capu in giosu. Spalarea o intreprindemu cu palmele, — „Viati'a pe viati'a“ a disu Priesnitz. Apoi dupa ce ne amu frecatu bine cu palmele, luamu unu stergariu mai aspru si ne stergemu bine, ne inbracam, bemu unu paharu de apa, apoi ori lucramu ceva, ori mergemu la prinblare, cá se ne incaldimu, candu e timpul priinciosu, éra candu aru fi nefavoritoriu, mai vertosu érna, apoi ne punemu erasi in asternutu pe $\frac{1}{4}$ de óra, cá se ne incaldimu. Acést'a aru fi spalarea pentru cei sanetosu, cari vreu se'si tiena pele in ordine cuvenita si in drepta curetienia.

Ea se intrebuintieze inse si la bolnavi mai vertosu la ceia, cari nu se potu misicá usioru din patu, pe acestri'a ii spalamu séu erasi cu palmele, séu cu unu burete ori o carpa moiata in apa prospeta si ceva stórsa.

Gradulu temperaturei apei e diferitu dupa impregiurari. Cei nededati cu ap'a, incepu dela o temperatura mai mare, adeca dela 25° R. si se coboru cu incetulu pana la 15° R. mai josu nu e ertatu. Ern'a se intreprinde spelarea in chilia calda inse nu pré calda 15 — 17° R.

La inceputu ori ce omu simte la spalare .oresicare sfiiala, éra dupa ce se deda pelea, apoi are o placere si i se face asia dicendu necesitate. Dreptu aceea ea are se se intreprinda in tote dilele var'a éra ern'a barem de 2—3 ori pe septemana. — Spalarea partiala, cum sau obicinuitu multi a o esecutá, spalandu adeca fatia si partea din susu a corpului, este nepotrivita, impartiesce reu sangele si pote trage dupa sine diferite boale, cine nu spala trupulu intregu, acel'a remana numai pe langa spalarea maneloru si a fetiei.

4. Culicupiulu séu bai'a de siedintu. Spre scopulu acést'a se intrebuintiaze o vana anume facuta de netalu ori de lemnu in largime cam de 2 urme, in latieme de un'a urma, care se afla pretutindenea de vindiare. In lips'a unei astfeliu de vane anume facute ne indestulimu si cu unu ciuberu de marimea aratata. In acést'a vana ori ciuberu punemu atata apa prospeta de 20 — 15° R. catu siedindu in ea se vina apa pana la burieu. — Omenii mai ne dedati iau apa mai stemperata, cei dedati mai rece, inse nici odata sub 14° R. — Durarea culicupiului este diferita dupa scopulu, ce ne sta inainte. Acést'a este de patru feliuri: intaritoriu, suscitatoriu, derivatoriu si potolitoriu de friguri. Cele doue dintaiu au multe asemené, cá si cele doue de preurma.

Culicupiulu intaritoriu si suscitatoriu se intrebuintia in acei morbi, cari au patulu loru in partile corpului, ce vinu acoperite prin apa séu se uda prin frecare. Aici apartinu patimele genitatelor, organeloru urinari, ale digestiunei, ale matiului dreptu, ale gaózei s. a. — Durarea lui este dela 10—15 minute; candu patientulu bé si cata putintica apă. Novitii voru face bine a estinde bai'a prima numai la 5 minute, si apoi a mai adauge totu cate unu minutu la fia care alta baia. Temperatur'a pentru noviti si mai slabanogi e de 20—18° R. pentru cei dedati de 14° R. — Culicupiulu suscitatoriu durédia 30—45 minute. Astfeliu de bai se intrebuintia la morbi invecchiti, latenti — ascunsi — in organele digestionali si genitali, mai vertosu in bole venerice ori dece soiu si la slabiciuni din intrebuintiarea medicamentelor, la hemoroidi — tranji — la diferite umfature, ulcere ori fistule in gaóse, si in apropiarea ori pe partiele genitali, la umflatura ficatului, splinei — rastu — la pól'a alba, la greatia si aplecari spre vomire. Temperatur'a acestei baie este totu cea aratata la bai'a intaritoria.

Culicupiulu derivatoriu si potolitoriu de friguri se aplica la acei bolnavi, cari patimescu de peptu, grumadiu si fóle si aceste patimi au unu caracteru séu congestivu — baterea sangelui in susu — séu inflamatoriu cu, ori fara friguri. Temperatur'a acestoru bai este dela 20—14° R. incependu dela mai stemperata mergemu in diosu. Prin aceste bai se ajunge scopulu cu multa infesnire, ce'lu cauta alopatii in zedaru alu ajunge prin taiarea venei, prin vesicatorie prin bai'a de picioire ferbinte si iute de lasia si cu mustariu. Acést'a baia dureze dela $\frac{1}{2}$ —2 óre si incéta candu se cam incaldiesce apă. — Alinarea dureriloru si a ferbintielii in capu si peptu suntu semnele cele mai secure pentru finirea baii. — In unn casu unde erau durerile de capu atatu de cranecene de patient'a —,o fetitia de 18 ani — nu mai poté nici grai, nici tiené capulu in susu si éra téma, ca aprinderea creieriloru este in pornéla, am vediutu efectulu celu mai eficace dupa o astfeliu de baia, pe langa frecarea manelor si a picioreloru cu apa rece si cu palmele!

Culicupiulu potolitoriu de friguri se intrebuintia numai acolo, unde semicupiulu nu se pôte aplicá din caus'a multoru lipse.

Din cele aratate se vede ca actiunea culicupiului este localminte intaritoria, suscitatoria, derivatoria se potolitoria de friguri.

Patientulu, candu se pune cu partiele din dreptu desgolite in acést'a baia, are se'si ude mai antaiu capulu, apoi se puna o carpa uda pe capu, pana ce se osedia bine, apoi o ia diosu. Se pote intrebuintiá var'a in aeru liberu in gradina, in vreunu siopru, éra ern'a in casa calda, candu ese patientulu din ea se pote spala peste totu trupulu, se sterge bine si se inbraca, apoi se primbla, ori lucra ceva. In baia are se'si fremante fólele

cu manele daca patim'a este in 'partiele din diosu. — Timpulu intrebuintierii este mai potrivit intre 11—12, ore diminiatia, intre 5—6 ore sér'a. Astfeliu de baia este usioru de esecutatu si face de multe ori minuni, pentru aceea amu tractatuo mai pre largu si o recomandam atentiunei DD. cetitori.

5. Frecarea uda. Acést'a se intreprinde mai multu la bolnavii, cari esu din caldur'a patului séu din invaluitorea umeda. Procedur'a e urmatoria. Patientulu se desbraca inca sub acoperemantu de camesi si sare golu din patu, éra altulu i lapada unu masaiu — ciarsiafu — lepedeu — moiatu in apa rece si bine storsu in spate peste capu, si pana ce patientulu trage acestu masaiu catre peptu si isi freca cu elu peptulu si fólele, fréca ajutoriulu lui cela laltu trupu, mai vertosu manele si picioarele. Daca masaiulu se incaldiesce, apoi se schimba cu altulu prospeptu si éراسi se procede, ca mai nainte. Dupa aceea i se arunca unu masaiu uscatu si se frica corpulu asemenea cá mai nainte, mai vertosu picioarele inse aceste nici o data de patientulu insusiu. Dupa aceea patientulu se pune in patu, séu se imbraca si primbla.

6. Bai'a de ploia. Acést'a se iá séu naturala candu plaia ver'a standu goi, ori imbracati pe catu cere numai cuviinti'a; ori artificiosa, adeca prin o masina, de cari si afla in abundantia, ori in lips'a acestei prin o cana de udatu. Acést'a baia prin radiele ei de apa resirate efetuesce asupra sistemii nerviloru si a organismului o blanda impresiune. La inceputu casiuna nisce fiori gadelatori, cari curendu facu locu unei placute simtieri. Reactiunea dupa acest'a baia, urmédia iute fara incomodare si pentru aceea ea se usita si la constitutiuni mai delicate. Pentru scopuri dietetice inca este tare de recomandat. Ea are inse se dureze putienu, adeca 2—4 minute si se póte repeti. Cei ce patimescu de dureri de capu se nu lése radiele apei dé dreptulu pe capu; este bine a pune o carpa pe capu si apoi peste densi'a a lasá radiale apei, caci asia se in cungiura iritatiunea de dreptulu prin radiele apei. In multe patimi acute, anume la tifusu si friguri grele, este acestu midilocu suscitatoriu de mare pretiu si dupa inaltimea, din care se varse ap'a, de mai mare ori mai micu efectu.

Tandem aliquando cu greu venimu, daru totu venimu, la cea ce trebue se venimu. In Nr. 162 din 11 Iuniu a. e. cetimu in „Pester Journal“ ap'a cá midilocu sanativu, cá orice nou si ne mai auditu pana aci. In acestu „Journal“ ni se spune ca in clubulu suburbiului Teresianu in Budapest'a a tienutu Dr. Hofmeister o prelegere interesanta despre insemnetatea apei rece, cá midilocu sanativu, si fiindu ca acést'a tema este acuma tocmai sesonminte indicata, vré numitulu jurnalulu a ne

infatiosia decursulu cugeteloru acestei pline de invetiatura si suscitatoria prelectiuni in urmatoriele siruri :

„Atatu recel'a catu si caldur'a eserece in gradulu loru mai inaltu o insemnata iritatiune in sistem'a nerviloru. Acest'a iritatiune de temperatura este care in vehicululu apei aplicate asupra corpului, se arata ca potentia de sanare.

In baile minerali ferbinti, nu suntu materiile solute in ele chemical-minte, sulfurulu, iodulu, ferulu etc. caror'a avemu se multiemimu succesulu curei, ci numai temperatur'a, caci altfelu nu ne amu pote explicá, cum Gasteinulu, baia sierpului, Vöslaulu, scurtu izvorele calde, cari nu cuprindu in sine nici unu felu de substantie straine, lucra tocmai asia de eficace in asemené bóle, cá si baile saturate cu minerale dela Mehadi'a, Sliaciu, Visbaden s. a.

Prin iritatiunea de temperatura a sa, lucra ap'a rece asupra sistemii nerviloru intarindu, inviidu, si invertosindu. Prin miszarile de reflexu, ce provóca iritatiunea in organele provideute cu elemente musculóse, mai alesu in anima si in vasele de sange arterieli, este ap'a rece unu midilocu eminentu potolitoriu de sange si demolitoriu de inflamatiuni. Spre celu din urma — demolitoriu de inflamatiuni — se potrivece si deja din insusirea sa a scadá suscitatibilitatea si sensibilitatea nerviloru sensibili; durerea in organele inflamate se micisioresc insemnatu, prin cari se delatura spasmii, ce obicinuitu o concomiteze si se atintesce odihna necesaria spre sanare.

Hidroterapi'a — cur'a cu apa — se servece pe langa iritatiunea de temperatura si cu iritatiunea mehanica, care potentieze pre cea dintaiu anume la asia numitele „frecari“ si la potintele dusie.

O inalta terapevtica insemnataea tribue auctorulu apei reci pentru capacitatea sa a regulá circulatiunea sangelui si a derivá sangele dela organele interne catre afara la pele, prin care se incungiura stasele sangelui si inflamatiunile in organele mai nobile.

Infine ne aduce inainte vorbitoriulu urmarile detragerei caldurei, pe care elu le numesce cea mai eficace arma in totu arsenalulu terapevticu. — Dá, si cu totu dreptulu. R. — Dacá detragemu corpului atata caldura, cá temperatur'a lui se cada sub cea normale de 29° R. atunci natur'a intrebuintieze tote midilocele, ce'i stau la dispositiune, cá se inlocuiasca acest'a perdere. Tóte functiunile, prin cari se nasce caldur'a in corpu, se panu in mai inalta activitate; prin adanci si dese inspiratiuni ajunge mai multu osigenu in sange; acesi'a, adeca osigenu inainteze combustiunea — ocsidatiunea — in siguratecele cele ale tiesetureloru, vré se dica: metamorfos'a se inaltia gigantice. Daca propri'a caldura intrece 29° R. cá in morbi acuti, specialminte in tifusu, apoi detragerea

caldurei delatura in celu mai scurtu timpu, un'a din cele mai periculoase simptome — ferbintial'a. — Nici unu altu midilocu nu e in stare, precum nu avemu nici unu medicamentu, care se póta asia iute redicá metamorfos'a materiei, decatu numai unic'a scalda rece, dupa care simtimu de locu fóme mare, o imbuldire a primi noue materii nutritórie.

Unu finalu resumé ne arata inea odata in modu chiaru feliurimea insociteloru poteri sanative, ce jacu in acestu unicu midilocu alu recélei ude, cari in legatura cu iritatiuni mehanice forméze bas'a scientifica a modernei hidroterapie.

Prelegerea a fostu ascultata de numerosulu auditoriu cu mare atentiune, si a datu espresiunea simtiului placutu de o desteptare] spiretuala si multifaria invetiatura prin vione „éljen“.

Pana aci „Pester Journal“.

Din articululu acestá se vede de o parte, ca Domni medici alopatis au inceputu a simti si pricepe, ce potere are ap'a — cu tote, ca nu bucurosu se despartiescu de apotece, ce le aduce unu secerisiu manosu; éra de alt'a parte, ca publiculu pricepe vocea binevoitoria, mai vertosu daca vine dela cei chiamati, si se arata multiemitoriu pentru invetiaturele, ce i se dau.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Correspondintie.

1. Sepreusiu 18/30 Maiu 1877. Magnifice Domnule! Nu am cunoscutu pana acuma ce tesauere cuprinde in sine foia, ce o redigéti Magnificentia Vóstra „Higienea“ pentru cá nu eramu prenumeratu la ea; éra déca intrebamu despre ea de altii, cari o purtau 'mi diceu numai ca e buna, si cu atata nu me indemná, cá se o prenumeru, dara capatandu nu sciu de unde unu numeru la mana si cetindulu intru atata mau satisfacutu, incatu la prima intalmire dupa aceea cu Magnificentia Ta, ma facutu se o prenumeru pe doi ani odata; dupa ce am cetit'o tóta mam facutu apostolulu invetiaturiloru ei, cu atata mai vertosu, caci inainte de acést'a cu unu anu petrecendu la mine Dr. Joanu Hasanu cam o septemana de diele, miau esplicatu pe lungu si largu cur'a cu apa, care intru tóte consuna cu instructiile si invetiaturile Magnificentiei Tale din „Higienea“. In acestu anu am folositu cur'a de apa dupa cum me invetiase Dr. Hasanu, in cerculu familiei mele, si in altele afara de familia fórté inguste; pentru ca nu avemu curagiulu a pasi facia cu altii, numai dupa instructiuni verbale, pe langa tóte ca tote probele miau succesu de minune, si anume in cerculu familiei am vindecatu cu apa tus'a, durerea de grumadi, si regusial'a, in comuna am vindecatu inflamarea plamaniloru,

amurtiela in mani si pitiore si amurtiela generala in totu corpulu (Schlag). (?)

Dupa ce am cetitu „Higiena“ am capatatu curagiu mai mare pentru ca am in scrisu modulu de procedere.

Acuma inse am unu casu extraordinariu, la care vinu a cere consiliulu Magnificentiei Tale, si pentru cá se poteti face acést'a, voi descrie morbulu respectivulu.

Unu fetioru de 20 ani s'a insuratu in tómnă trecuta si la siese septemani dupa eununia a devenitu impotentu (parintii dicu ca a fostu legatu, asia esprima ei impotentia) dupa aceia nu sciu ce a probatu cu elu parintii, cáci érași a venitu la locu si siau recastigatu perdutulă. In trunu tardiu dupa aceea au venitu pe elu nescé strinsori peste fóle diñ diosu de buricu, cu aceste apoi iau venitu si unu somnu extraordinariu asia incatu in veci totu ar dormi, si nu sar tredi cate in doue trei diele déca nu lar tredi altii, si nici nu ar cere de mancare inveci, déca nu lar inbiá, déca lu inbia manca bine cá unu sanetosu, e veselu si rosiiu la facia, inse si candu e trédiu si vorbesce e totu somnorosu si cum inceti a vorbi cu elu indato dorme, strinsori peste fóle vinu pe elu si acunia si atúnci totu venatiesce de dureri. La minte e limpede si vorbesce curatu ori déspre cei vorbi cu elu.

Si pana candu voiú primi instructiunea speciala despre acestu morbu ce presupunu ca numi o veti denegá, iam recomendatu scaldá rece si frecatura pe totu trupulu de doue ori la dia.

Déca voiú fi norocosu a poté primi instructiunile necesarii, pentru acestu morbu, voiú rogá ami spune si numirea morbului acestuia.

Alu Magnificentiei Tale prea stimatoriu

Mihaiu Sturza preotu.

Responsu. Morbulu, despre care imi scri ilu potemu numi romanesce Somnurosia ori statu hipnoideu — Schlafsucht. Elu are 5 graduri si adeca: a) somnulenti'a, de care se vede, ca patimesce concernintele; b) stuporu candu sensurile suntu amortiete; c) soporu unu gradu mai mare; d) com'a candu patientulu deliréze incetu; e) letargi'a, candu patientulu nu se mai pote tradi si f) carusu adecá. unu somnu asemené mortii. Somnurosi'a se deosebesce de lipotimia — lesinu — si asficsia — morte paruta — in tote gradele prin continuarea observabila a activitatii plumaniloru si a animei, — resuffarea si baterea animei. — Ea este o symptoma comitativa la tote posibilele iritatiuni ale creierului si la alte patimi de creieru asia precum si la friguri tifoide si torpide, apoi dupa intocsicatiuni — inveninari — mai vertosu narcotice si la multe alte bóle.

La pacientulu Santiei Tale se vede a se fi escatu, din ceea, ce a luat in contra nepotintiei si aru fi bine a cercatá mai aproape, ce a luatú? caci si aci durerile rumpatorie in matie, indigitéze la intocsicare. Casulu e in adeveru interesantu.

Acestu morbu in gradu mai micu nu are nici o insemnatate, ba de multe ori este o simptome critica favoritoria; nu arare ori inse este o transitiune la nisce simptome de creeru cu multu mai periculóse si se finese cu paralise, lipsirea mintii ori mortea.

Cur'a ce ai inceputu cu elu este potrivita, o vei continuá astfelu: Mai nainte, daca nu va fi tardiu, ii vei dá lapte se bé catu de multu, cá se se paraliseze veninulu inghititu. Sér'a vei intrebuintiá asia numitululu briu neptunianu adeca unu stergariu lungu, moiatu in apa rece prospeta si storsu bine, ilu vei envelui peste buricu astfelu, cá peste fóle se vina indoitu, éra in dosu simplu; peste elu vei pune altulu mai grosu si mai latu uscatu astfelu cá se acopera bine pe celu udu, apoi i se va frecá erasi corpulu intregu cu palmele moiata in apa rece, apoi cu o carpa mai aspra éra si uda, dupa aceea ca alt'a uscata. Dimineti'a se va spelá peste totu trupulu, cum se redica din patu caldu incependu dela locurile acoperite cu numitululu briu, frecandulu erasi bine cá si sér'a. Daca somnulentia nu s'aru usiurá, ilu vei stropi cu apa catu de rece, vei pune se'lu ude cu ciurulu unei cane de udatu dintr'o inaltimé mai mare, apoi ilu vei sterge frecandulu erasi bine. Se petreca catu se póte in aeru curatu. Dieta séi fia strinsa, nimicu seratu, piparatu, acritu cu otietu, carne, spirituose. Ap'a rece de beutu, lapte, póme, legume de mancatu.

De altele me bucuru, ca te interesedi de patimasia omenime si de cur'a acést'a atatu de indicata si priicioasa pentru poporul nostru.

2. Domnulu Invetiatoriu Alecs'a Calinu in Comorzanu, imi serie:

La provocarea in Nr. 5 alu „Higien'a si scól'a“ am onore a ve comunicá, ca feciorulu, care patimesce de epilepsia, este de 18 ani, si patimesce de acést'a bóla de 7 ani, ca ia venitu dupa o lungóre. Parintii lui suntu sanetosu. Am datu la pacientu medicamente de limbrici si au mersu din elu pana la 40. E de insemnatu, ca acést'a nevoia nu a avutu apoi la intorsulu lunei vechi spre noue, ci la patrariulu dintai, adeca la lun'a crescenda.

Multi patimescu la noi si de dureri de ochi, astfelu in catu unii capata albétia, éra alti orbescu de totu. Credu ca veti luá notitia si despre acestu morbu.

Respunsu. Din cele insemnate se vede, ca de si epilepsia la numitululu pacientu sa escatu din altu morbu, totusi limbricii prin iritatiunea nerviloru materieloru contrebuescu multu la aratarea morbului, dreptu

aceea, cea dintai indicatiune este: a scuti pacientulu de acesti ospeti paraditi. — DTa dici, ca iai datu medicamente de limbrici, fara semi le numesci, eu presupunu, ca i vei fi datu ciocolata de vermi atatu de renumita in tote apotecile. Si aci trebuie sėti reflectezu cea, ce a disu unu gradinariu, candu la intrebatu unu omu, ca pôte pune la radacin'a cutarea flóre cenusia de tabacu, cá se omóra vermii, cari rodu radacin'a florei: „Ceea ce pôte omori vermele la radacin'a florei, va omori si florea.“ Se nu cugetati ca acelu medicamentu este nevinovatu!

Fisiatri'a inca recunosce, ca vermii devinu in corpulu nostru cá germine din afara si aci se desvolta; inse acést'a desvoltare a loru se pôte esecută numai sub oresicari impregiurari. Adeca numai in nisce matie, cari prin pecate dietetice au devenitu cá nisce mlescine mucóse. Matiele sanetóse nu suferu astfelu de ospeti nechiamati.

Din cauzele, care duca la escarea vermiloru, potemu deja trage indicatiunea pentru sanarea loru. O diet'a strinsa constatatoria din panaa lui Graham — vedi Nr. 5 „Higien'a si Scól'a“ din a. t. — si póme — mai vertosu mere, cu eschiderea laptelui voru delaturá secretiunea mucului si a sucuriloru, in cari afla vermii placerea loru, si voru produce matie sanetóse, cari nu voru suferi mai multu in sine acesti paraditi, ei ii voru scóte afara prin scaunu.

Inveluirea fólului peste nopte, spalarea si frecarea trupului intregu diminetia, clistire dese potu sprijini multu cur'a.

Acést'a aru fi de o comdata cur'a la patientulu DTale. In numerulu foei nostre pe lun'a lui Augustu adeca in Nr. 8 vomu tractá mai pre largu despre epilepsia.

Ce atinge durerea de ochi, adeca inflamatiunea acestor'a séu cu terminulu tehnicu oftalmi'a, este de insemnatu, ca si acést'a se nasce, cá alte bóle din agramadirea corpului cu materii bolnaviciose si pentru aceea are se fia tractata cu tota acurateti'a. — Dupa cum e gradulu inflamatiunei, cur'a pote fi topica locala, séu generala. La cea dintaiu intrebuintiemu spalarea ochiloru cu apa de 16—22° R. palimu ochii cu carpe curate fine moiata in apa totu asemené de rece la inceputu pucinu storse si ne acoperite, mai tardiu storse bine si acoperite cu alte uscate, unde udarea ochiloru pentru crescerea dureriloru, nu se pôte suferi, acolo trebuie se ne margiuimu la tractarea generala, care pote fi indicata si candu cea locala se pôte suferi. Aci intrebuintiamu fomite séu paliture la grumadiu, adeca invaluimu grumadiulu, mai vertosu sér'a candu ne culcamu, cu o carpa lnga curata moiata in apa rece prospeta si apoi bine stórsa punendu désupra alt'a uscata mai grósa, frecamu bine picioarele pacientului dela genunchi in giosu cu apa rece, intrebuintiamu scada rece

de picioare, inse scurta, érași cu frecarea picioareloru, invaluimu picioarele sér'a in ciorapi udi ori carpe ude si bine storse, si tragemu peste acéste alti ciorapi uscati. Diminintia, candu se iau aceste giosu, se spala totu trupulu cu apa dela 16—20° R. De multe ori cere necesitatea si inveluirea corpului intregu si semicupiulu. Despre aceste vomu arat'a inse in altu locu.

Firesce, ca astfelu de patienti au se se padiesca de lumina mare, de locuri unde este fumu, pravu, si alte necuratiunii, de tote mancarile iritative si beuturi spirtoase si se petróca precatu se pote in aeru curatu, liberu.

Minte si anima

organu alu reuniunei invetiatoriloru

este titlulu unei foie noue, ce ese in Aradu in tipografi'a lui Leopoldu Réthy, sub redactiunea D. preotu si invetiatoriu Joanu Ciora, odata in luna cu pretiu de 2 f. v. a.

Din program'a, ce ne sta inainte vedemu, ca scopulu acestei foi este inaintarea invetiamentului in unu modu usioru, practic. O problema in adeveru frumoasa si pecatu vedemu din articullu „Religiunea“ de D. J. Ciora, si „Limba romanésca, esercitie intuitive“ de J. Tuducescu, apoi „Economi'a in scol'a poporala“ avemu cea mai sincera placére a constatá, ca scopulu se va ajunge, incatu acést'a foia, in care se da Domniloru invetiatori unu campu largu asi produce poterile sale in diferite directiuni si discipline, va fi sprijinita, precum merita, nunumai de reuniunea invetiatoriloru aradana, ci si de toti invetiatorii.

Ne permitemu si o modestu insemnare, ca in articullu „Economi'a“ nu nia placutu intrebarea: Ce este economi'a? cu atata mai pucinu respunsulu: Economi'a este sciintiá etc. In scol'a poporala nu au locu definitiunile, acolo nu se cere sciintia, ci invetiatura, copilulu trebuie introdusu prin intrebari la ceea ce are se invetie cum d. e. s'a urmatu in cei doi articuli si mai de parte si in articullu de care vorbimu.

Vedi bine, ca póte mi se va opune, ca in clas'a V, pentru care e scrisu articullu, suntu prunii mai initiati, inse nici acést'a nu sta, caci cine incepe cu definitiuni, nu are metoda buna pentru scol'a poporala. Firesce, ca in manuale vinu si trebuie se vina si definitiuni, inse invetiatoriu, care seie se manueze cartea, va duce pe scolari pe cai mai estinse mai practice la acést'a invetiatura, si precum se vede, acest'a e si scopulu foi invetiatoriloru: a invetiá cum trebuie manuate cartile scolare. Altfeliu articullu e bunu si pe acestu drumu si fara „definitiune“ sa pote ajunge scopulu.

Mai este inca de insemnetu, ca D. referinte scolasticu, Georgiu Pop'a inca a scrisu unu articulu „Cinci gimnasia“ care merita tota atentiunea, caci vorbese cu cifre, in catu aceste nu s'aru absórbe de alte lipse. Daru ne permitemu modest'a intrebare: ajunge unu profesoru in clas'a prima la 13 obiecte de invetiamentu, ce suntu prescrise pentru gimnasia si in a 2 clasa doi s. a. m. d. candu se ceru mai putinu profesori fara de catechetu. Si fi voru in stare teologii absoluti si cu maturitate a propune obiectele de invetiamentu astfelu, precum se cere dela statu, cá se se tiena concurentia cu alte gimnasia ?

Gratulamu reuniunei invetiatoriloru la acést'a frumos'a si de multu simtita intreprindere si speramu ca onoratulu camitetu alesu spre scopulu acést'a sub conducerea D. referinte Pop'a isi va tiené de datorintia a satisface din resputeri problemei incepute cu buna metoda si tactu invetiatorescu. O recomandamu dara tutororu celoru, ce se intereséze de scola si de cultur'a poporului nostru, cu tota caldur'a.

In 23. Juniu a. e. sa cetitu in sal'a Institutului teologicu pedagogicu din Aradu cu mare solennitate in presentia Présartiei sole Domnului Episcopu J. Metianu, a comisiunei anchetarie pentru censurarea cartiloru, a DD. profesóri (mai multoru) ospeti si a tutororu teologiloru si preparandiloru, prin D. asesoru consistorialu Georgiu Pop'a Decretulu de pensionare a multu meritatului Domnu Directoru si profesore Alexandru Gavr'a, care in decursulu de 55 ani sia desvoltatu activitatea pe carier'a invetiamentului informandu si crescendu natiunei individi apti de a luminá poporulu, si care acuma in etatea de 80 ani a primitu cu iuvoirea atatu a sinodulu aradanu, catu si a Caransebesiului din fondulu comunu alu ambeloru diecese multu meritat'a sa pensiune si recunoscintia. Ia vorbitu D. referinte Pop'a aratandui meritele pe carier'a invetiamentului; ia vorbitu D. profesoru si Directoru J. Rusu esponendu istoriculu Institutului si meritele sale pentru acestu Institutulu; ia vorbitu Ilustritatea sa D. Episcopu indigitandu la poterile fiisice a pré demnului nostru barbatu. Ae fostu redicatoriu de anima momentulu, in care D. Directoru Gavr'a sa indreptatu cu cuvinte de despartiere catre DD. profesori, colegi ai sei si catre Alumnii acestui Institutu. In fine a intonatu corulu Alumniloru „la multi ani“ si la espres'a cerere a inbilarului „imnulu imperateseu“ si „Prestapanulu“ — Dorimu, ca veteranulu iubiliaru se guste pensiunea in intréga sanetate inea multi ani! —

La observatiunelle facute de Domnulu P. in „scol'a romana“ Nr. 22. in privinti'a opiniunei mele despre acidulu salicile, i respundu, ca precum totu omulu isi póte mantui sufletulu seu dupa credinti'a sa; asia si totu omulu póte mantui trupulu seu dupa fasonulu seu. S'a cerulu dela mine opiniunea despre folosulu acidului salicile si eu am dat'o asia, precum am priceputu fara, cá se o fiu inpusu cuiv'a a se folosi de dens'a. Eu sustiendu opiniunea mea, repetiescu, ca acidulu salicile, fia elu organicu, ori neorganicu, este acidu si cá atare stricaciosu dintiloru etc.

Argumentulu, cum ca acidulu salicile se preserie in morburi cá medicina, inca nu ne schimba opiniunea despre elu, caci daca se preserie elu in morburi, inca nu urméze, ca nu e stricaciosu fiindu ca multe nebunii si multe venine se prescriu in morburi, fara se se traga la vreo raspundere celu ce lea prescriu! Dis'a: „in manu medici non datur venenum“ — in man'a medicului, nu este veninu — sia perduu de multu velórea, pentru ca veninulu ramane veninu ori ince mana va fi, si totu de un'a dupa catimea si intrebuintiarea lui va fi mai multu ori mai pucinu, daru totu deuu'a dannacio'su. — Eu tienu strinsu, ca numai aceea este priinciosu pentru corpulu nostru, ce se póte asimilá, adeca preface in elu. Cum ca unu medicamentu nu se póte asimilá ne invatia chemi'a si fisiologi'a barbatiloru ne preocupati si cu multa esperiintia, m'a invetiatu si pre mine o esperiintia si o pracsá mai de 50 ani, si pentru aceea nu usioru voiu alunec'a a me inchiná auctoritatiloru si posaneloru celoru ce bucima prin tóte jurnalele eficaci'a acestoru preparate chemice pentru fia care morbu laudata si aprobata de cele mai inalte auctoritati medicinali, „Mundus vultu decipi. Cu acést'a am gatatu polemi'a mai de parte.

Se afla la subscrisulu de vindiare: Difteri'a si vindecarea ei naturala, Pretiulu 6 x. — Catechismulu antropologicu pretiulu 25 x. — Catechismulu dieteticu pretiulu 25 x. — Macroviotic'a 2 tom. pret. 1 f. 50 x.

Sistemulu metricu manualu pentru ivetiatori pre. 50 x. — Sistemulu metricu, manualu pentru invetiacei pret. 18 x. ambii de B. Petri.

Domnii, cari au primitu foi'a nostra si nu au platit'o, suntu rogati a ne tramite pretiulu. Unii au restantii si din anulu trecutu. Esemplare mai avemu complete din amendoi ani.